

www.akershembygd.se

Maj 2012

BRUKS-

anvisningen nr 18

Vi besöker ett soldattorp

Den 23 augusti besöker vi soldattorpet Nordtorp. Det har nr 945 och var soldattorp under Norrby rote. Elis och CCC Hedman har idag torpet som sommarbostad. Det var Elis som producerade boken "Indelta soldater i Åker socken" och byggde den utställning om våra soldattorp som idag finns på museet. Något år efter det arbetet presenterade han under en föreläsning soldatens liv på torpet och även hur arbetet gått till för att ta fram boken. Nu tar vi nästa steg och besöker ett soldattorp och får höra Elis berätta om livet på torpet som soldat och även ge oss möjlighet att se hur det ser ut idag.

Samling på ICA-parkeringen den 23 augusti klockan 18.00. *Medtag något att sitta på!*

Museet och Torsdagstramparna

Även i år har vi några av Harry Lindblads pärmar med dokumentation över Torsdagstramparna på museet. Nu är det tre pärmar som visar åren 1982, 1985 och 1986-87. Totalt rör det sig om 28 turer med karta över varje tur, beskrivning av turen och många bilder. För dig som kanske var med, kan det vara extra intressant att återuppleva en svunnen tid men även för alla andra finns här mycket av kulturhistoria att ta till sig om Åkersbygden. Du finner pärmar på övre våningen i museet, vid den del som visar på kontoret förr.

Museet är öppet varje lördag och söndag mellan klockan 13.00 och 16.00. I juli har vi öppet onsdag till söndag varje vecka.

Nya värddar vid museet

Under två kvällar i april och maj har tio nya värddar till museet utbildats. Det första utbildningstillfället omfattade främst information om de praktiska åtgärder som en värd på museet måste känna till. Vid andra samlingen fick alla en grundlig rundvandring på museet under ledning av Evert Lidén.

De som deltog i utbildningen och som du nu kan möta på museet som värddar var Gerd-Rebecka Nordling, Lena Kalman, Mona och Knut Knudsen, Monica Karlsson, Ove Hallin, Roger Granath och Sten Hellgren. Detta är ett mycket värdefullt tillskott för föreningen och museet och vi "gamla värddar" hälsar dem hjärtligt välkomna i gänget.

Från våra grannföreningar

Länna har i september och oktober två arrangemang som kanske kan intressera oss Åkersbor. Den 15 september är programmet "Skolor och skolvägar i Länna" och den 13 oktober är rubriken "Soldater och soldattorp i Länna". Vid båda tillfällena är platsen Sockenstugan och tidpunkten 13.00.

Åkersbor berättar

Kent Hedberg och jag kom att tala om Forsanäs. Det blev mycket berättat om hur det var att bo på Forsanäs i mitten av 1900-talet. Här följer en kort historik om Forsanäs och därpå något av allt det Kent berättade.

Forssa by har alltid varit en gård även om den kallats Forssa by. Byns marker sträckte sig söder ut ända till Falkberget öster om Marviken. Forsanäs var Forssa bys utgård/fäbod. Alla byar hade en utgård/fäbod, så var till exempel Ulva fäboden till Solberga och Täby fäbod, där även Cosswaterpet nu ligger, var fäbod åt byn Täby.

Forssa ägdes i början av 1500-talet av bonden Jöns. Han sålde år 1542 gården Forssa med dess marker till Gustav Ericsson Vasa. Det blev därefter arv och eget åt Vasasläkten. 1648 förlänades Forssa till kyrkoherden i Floda, Carl Schillerus. Vid reduktionen sju år senare miste ägarna sina rättigheter och hemmanet redovisas därefter som "krono". År 1703 köptes det fritt av Tomas Hackerskiöld vid Åkers Krutbruk.

I början av 1700-talet anlades det vi nu kallar Forssavägen. Den fortsatte över Forssa bys ägor till Läggesta "för styckenas bättre förande från Åkers Jernbruk", som det angavs. Hackerska ätten klagade mycket på denna väg som gick över deras ägor. Joakim Wahrendorff, ägare av Styckebruket, köpte Forssa by 1781 varefter det kom att tillhöra Styckebruket intill konkursen 1932.

När den första byggnaden stod färdig vid Forsanäs vet vi inte, inte heller vet vi när det övergick till att vara permanent bebott. Men de som bodde där senast känner vi till.

1955 var året då de sista som permanent bodde på Forsanäs flyttade. Det var familjen Hedberg, bestående av pappa Helge, mamma Doris och barnen Elenor, Kent, Monica och Anita, som då lämnade för att flytta in i ett nybyggt egnahem vid Täby.

Familjen Hedberg kom till Forsanäs från Hedemora 1947. Då hade Helge fått arbete på rörgjuteriet vid Styckebruket, som vid denna tid ständigt sökte personal. Att bostaden blev Forsanäs har att göra med att Mamma Doris var Åkersflicka och tidigare bott på Forsanäs dit hennes föräldrar flyttade i början av 1930-talet. Familjen lämnade ett hus i Hedemora för att flytta in i ett torp långt från stadens alla möjligheter.

Doris pappa, Axel Johan Jansson, bodde fortfarande kvar på torpet, hennes mamma, Ida, hade avlidit samma år som familjen Hedberg kom till Forsanäs. De skulle nu alla samsas i huset där man fick dela på ett rum och kök samt ett mindre rum på andra våningen där morfar Axel flyttade in. Någon gång kring 1950 flyttade Axel till byn vid sågen. Under åren på Forsanäs föddes Anita och familjen bestod nu av sex personer som trängdes i det lilla huset. Barnen sov i köket. På somrarna fick de dock flytta till ett uthus på tomten. Denna byggnad finns, liksom själva torpet, fortfarande kvar.

För att hålla värme i huset fanns en spis i köket och i rummet en kakelugn. Det räckte inte mycket till under de kalla vintrarna, så far i huset skottade alltid upp snö mot husväggen för att minska draget i det dåligt isolerade huset. Någon el blev aldrig dragen till huset så länge Hedbergs bodde kvar. Däremot fanns ledningar för telefon draget från sågen och över

Kulberget till Forsanäs. Det finns en ritning på Bruksarkivet som visar på de tankar som fanns om att dra en elledning samma sträckning. Detta blev dock aldrig gjort eftersom Helge nu hade planer att bygga ett eget hus vid Täby, en möjlighet som von Seth erbjöd bruksarbetarna genom förmånliga lån.

Helge arbetade på rörgjuteriet, senare som elektriker, på Styckebruket. Att ro tvärs över sjön var en möjlighet för att ta sig till arbetet, men Helge skaffade sig en cykel som han hade uppställd på det som nu är vändplan vid viken nedanför Kulberget (den fortsatta vägen över gårderna och upp mot skogen vid Ulva fanns inte vid denna tid).

För barnen i Forssa var det skolan vid Krutbruket som gällde de första skolåren, så även för barnen Hedberg. De fick gå runt Falkviken, genom sågens område och till Forsåker, där anslöt Forsåkers barn och den lilla gruppen fortsatte sedan vidare till Krutbruket. Från årskurs tre kunde de välja mellan Löta skola och skolan vid Marietorp. Marietorp låg bäst till, då behövde man bara gå ut till vägen mellan Ökna och Ådalskvarn för där mötte skolbilen upp. Skolbilen hade även med sig lådan med lunch från skolan vid Krutbruket, en flaska mjölk och ett par smörgåsar per elev. Fler smörgåsar gick att få, då skrev man detta på en lapp och lade i sitt fack i lådan. I Marietorp satt alla klasser i samma rum, det kan inte ha varit lätt vare sig för lärarinnan Anna Rådström eller för barnen. Även om det var bättre att välja Marietorps skola än Löta skola, så kunde det vara besvärligt ändå. Kent berättar att ”En gång var det så mycket snö att farsan stannade hemma från jobbet, men vi barn skulle till skolan ansåg han, så därför gick han före och spårade åt oss”.

Forsanäs har aldrig varit någon gård som försörjt en lantbrukande familj. Far i huset arbetade antingen på själva bruket eller på sågen, i skogen eller i lantbruket. Kents morfar arbetade på sågen och hans pappa kom att arbeta på bruket. Förutsättningarna för att ha djur för husbehov fanns det dock. Får, höns och två grisar tillhörde besättningen när Hedbergs bodde här, det räckte även till viss försäljning. Själv minns jag att det ett tag även gick några getter på marken till Forsanäs, en med riktigt stora horn, men det är en annan historia. ”Morfar hade nog kor också”, minns Kent.

Övriga hus vid Forsanäs var en hölada nere vid sjön som man fortfarande kan se stenplintarna till, en källare byggd av slaggsten som fortfarande är fullt synlig vid den stora eken, bakom källaren en ladugård och närmare skogen ett svinhus och bredvid en vedbod och torrdass. ”Det var långt på natten när man skulle till dasset, fotogenlampa vet du och frost på sitsen när man kom dit”, minns Kent utedasset på Forsanäs.

Ytterligare en byggnad fanns vid Forsanäs Vid sjökanten nedanför Kulberget fanns en tvättstuga och slakthus. Det var grisen som hängde i slakthuset, som troligen skadade Kents rygg, men den historien får du vänta på eller fråga Kent.

På markområdet bakom boningshuset, upp mot skogen, hade man potatis och ärtor, här hade man även hö till vinterfoder åt får och getter. Markerna tillhörande Forsanäs var inte så stora som man kan få uppfattningen om idag. Det mesta tillhörde Styckebrukets hagar där kvigor, unghästar och senare biffkor betade.

När Hedbergs flyttade från Forsanäs var familjen de sista bofasta som lämnade denna gamla boplats. Efter kom folk som hyrde det som fritidsboende.

Om Kents morfar, Axel Jansson, finns en berättelse som kan vara värd att berätta. Axel och hans hustru Ida bodde tidigare på Logdalen och var bland annat kolare innan de kom till Forsanäs. Det berättas att när Axel en natt låg hemma och hans hjälpkolare skötte milorna så slog väggklockan 378 slag. ”De måste hänt någe ve mila” var Axels reaktion och han begav sig omedelbart iväg. Mycket riktigt, när Axel kom fram hittade han sin hjälpkolare Anders svårt bränd. Milan hade fränt och när Anders skulle klubba milan föll han genom. Transport ordnades till läkaren i Mariefred. Här avled dock hjälpkolare Anders efter några dagar. Platsen kallas sedan dess ”Anders-milan” och ligger några hundra meter väster Vargdroget vid Logdalen. Mer om detta kan du läsa i ”En vandring i tiden genom Åkers och Gåsinge Bergslag”. Boken finns att studera på museet.

Händelsen har inträffat, men 378 slag?

I boken ”Berättelser och händelser ur Åkers Folkliv” utgiven av hembygdsföreningen 1994 kan du på sidorna 7-8 läsa om familjen som bodde på Forsanäs innan Axel och Ida Johansson med sina barn kom dit.

Karta över Forsanäs från 1878.

Originalen finns i Bruksarkivet. Bilden är en del av kartan över Forssa ägor.

Bruksarkivet

Fotot visar utställningsmontern i Bruksarkivet.

Under tiden juni till och med augusti är Bruksarkivet öppet mellan klockan 13.00 och 16.00 den 17 och 24 juni, den 1, 7, 8, 14, 15, 21, 22, 28 och 29 juli. I augusti är det öppet den 19 och den 26. Därefter hålls Bruksarkivet öppet sista söndagen varje månad.

Kom till Bruksarkivet, lyssna till de spännande berättelserna om arkiven och masugnen. Gå in i arkivet, se på handlingar, ritningar och kartor från svunna tider, titta ned i masugnens pipa och känn historiens vingslag.

Inträdesavgiften är 20 kronor.

Förtroendevalda i Åkers hembygdsförening

Efter årsmötet i mars och konstituerande möte ser Åkers hembygdsförenings styrelse ut så här:

Ordf.	Pehr Bengtsson
Sekr.	Sonya Lundquist
Kassör	Inger Johansson

Ledamot Kjell Björkman
Ledamot Lars Holmberg, tillika ansvarig för fotodokumentation
Ledamot Birgit Hoffmann
Ledamot Sven-Arne Ardell

Suppleant Mikael Grounes
Suppleant Sten Hellgren
Suppleant Birgitta Sander

Ansvariga för Museet är Pehr Bengtsson och Sten Hellgren.

Ansvarig för Bruksarkivet är Pehr Bengtsson och Evert Lidén.

Revisorer är Monica Karlsson och Siv Alriksson. Suppleant är Anders Andersson.

Valberedningen består av Kajsa Sahlin, sammankallande, Lars-Erik Johansson och Gunne Landgren

Kan du tänka dig att delta i föreningens styrelsearbete?
Kontakta då någon i valberedningen eller i styrelsen.